

Оксана Вашуленко,
науковий співробітник
відділу початкової освіти ім. О. Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України
(м. Київ, Україна)

ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ УМІНЬ ДОСЛІДЖУВАТИ НАУКОВО-ХУДОЖНІЙ ТЕКСТ

На уроках літературного читання і в позаурочний час молодші школярі взаємодіють з різними видами текстів, які поділяються на художні і нехудожні. Ці види текстів мають свої властивості, провідні функції та основну мету опрацювання їх на уроках літературного читання.

Метою дослідження науково-художнього тексту є засвоєння зв'язків і основних ознак понять, явищ, наприклад, природознавчого, історичного змісту; засвоєння елементів понять, узагальнених висновків, розвиток пізнавальних мотивів та інтересів, формування ціннісного ставлення до знань, умінь самостійно оформляти власні висловлювання з урахуванням відповідного стилю мовлення, здобувати потрібну інформацію для подальшого її використання у навчальних і життєвих ситуаціях. Такі тексти сприяють також розвитку логічного, поняттєвого мислення школярів [1].

Реалізація нового змісту початкової мовно-літературної освіти забезпечить досягнення очікуваних результатів за умови застосування сучасних технологій і методик навчання, розроблених на засадах компетентнісного підходу.

З метою забезпечення ефективності процесу дослідження науково-художнього тексту на уроках літературного читання в початкових класах доцільно використовувати такі читацькі технології: поетапного опрацювання змісту нового тексту; розвитку критичного мислення; смислової компресії змісту тексту.

Технологія поетапного опрацювання змісту нового тексту передбачає роботу з текстом: до читання (передтекстова діяльність); у процесі читання (власнетекстова діяльність); після читання (післятекстова діяльність).

Передтекстова діяльність передбачає пояснення значень незрозумілих для учнів слів і виразів із тексту, роботу над змістом заголовка й ілюстраціями, що забезпечує первинну інтерпретацію тексту, формування прогностичних умінь, мотивацію до читання твору.

У процесі читання (власнетекстова діяльність) учні набувають читацького досвіду – раціональних способів і прийомів самостійної поглибленої роботи з науково-художнім текстом. А саме: оволодівають уміннями практично розрізняти такі тексти з-поміж інших видів; знаходити й розуміти у них достовірну, історично підтверджену пізнавальну інформацію; усвідомлювати основні ознаки понять, явищ, наприклад, природознавчого, історичного змісту; умінь будувати власні висловлювання з урахуванням відповідного стилю мовлення; здобувати потрібну інформацію для подальшого її використання у навчальних і життєвих ситуаціях. Поглиблений аналіз змісту науково-художнього тексту сприяє формуванню умінь визначати тему, основну думку твору, встановлювати причиново-наслідкові зв'язки, складати план, самостійно ставити запитання до змісту тексту тощо.

Післятекстова діяльність спрямована на усвідомлення й самооцінку учнем результатів своєї читацької діяльності. На цьому етапі формуються вміння висловлювати власні думки щодо змісту тексту, доводити і підтверджувати їх фактами з посиланням на текст; пояснювати, які нові знання, цікавий досвід здобув учень, де, у яких ситуаціях можна застосувати здобуті знання, уміння, способи діяльності тощо.

Використання у процесі дослідження науково-художнього тексту технології розвитку критичного мислення сприяє розвитку в учнів умінь встановлювати причиново-наслідкові зв'язки, розрізняти відому і невідому інформації, достовірну та недостовірну; відрізняти факти, які можна перевірити, від припущень; розрізняти в тексті основну і другорядну

інформації; орієнтуватися в джерелах інформації, володіти ефективними прийомами пошуку в них потрібної інформації; виробляти власні думки щодо змісту прочитаного; робити висновки й обґрунтовувати їх; взаємодіяти у групах різного складу й індивідуально.

У процесі формування умінь досліджувати науково-художній текст доцільно застосовувати технологію смислової компресії, яка передбачає створення вторинних текстів, а також освоєння прийомів смислової компресії.

Учні початкових класів під час навчання оволодівають уміннями створювати такі вторинні тексти: самостійне складання плану тексту, короткого есе, умінь застосовувати різні види переказу відповідно до мети (докладний, стислий, вибірковий), а також такими смисловими прийомами компресії змісту: постановка запитань до тексту, добір заголовка, самостійне визначення теми твору та основної думки; виділення ключових слів, понять, поділ тексту на смислові частини, робити узагальнення інформації та ін. [2; 3]

Список використаних джерел

1. Мартиненко В. О. Смислове читання молодшими школярами науково-художніх текстів. *Педагогічна освіта: теорія і практика* : збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський, 2019. Вип. 26. С. 332–340.

2. Міністерство освіти і науки України (2019а, 8 жовтня). Про затвердження типових освітніх програм для 1–2 класів закладів загальної середньої освіти (1272). <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovih-osvitnih-program-dlya-1-2-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti> (дата звернення 04.02.2022)

3. Міністерство освіти і науки України (2019б, 8 жовтня). Про затвердження типових освітніх програм для 3–4 класів закладів загальної середньої освіти (1273). <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovih-osvitnih-program-dlya-3-4-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti-1273> (дата звернення 04.02.2022)